

Alligevel møder vi hyppige elevklager over, at teksten eller dele af den er alt for "svær".

På det substantielle plan går bestræbelserne i retning af at give eleverne en fornemmelse af, at den samfundsmæssige virkelighed, der omgiver dem, ikke er en atomiseret virkelighed af enkeltstående fænomener uden sammenhæng, men at der netop er sammenhæng. Ikke en én gang givet sammenhæng, men sammenhænge, der kan perciperes af de perciperende subjekter. En for stærk fokusering på metodediskussioner og krav om empirisk verifikation vil kunne føre til en erkendelsesskepticisme, som kan være ødelæggende for unges spontaneitet og nysgerrighed.

Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet er kendt som et sted, hvor de samfundsvidenskabelige metodediskussioner finder sted på et højt niveau. Jeg er selv glad for den indledende skoling i videnskabelig metode, jeg fik, da jeg læste 1. del statskundskab i Aarhus fra 1967 til 1969. Samtidig synes jeg dog også, at studiet i hvert fald dengang var overdrevent meget præget af importeret amerikansk politologi. Megen overflødig energi blev brugt på positivistiske, nominalistiske begrebsfastlæggelser. Studerende, som kom til stedet med interesse for samfundet og for påvirkning af samfundet, risikerede at få denne interesse spole-ret af det atomistiske videnskabsideal, som deler virkeligheden op i små enkeltstående fænomener, som kan erkendes positivt.

Det er i hvert fald en metode, som ikke uden videre lader sig overføre til den gymnasiale pædagogik.

Gregers Friisberg

Svar på en kommentar. Om faglige minimumskrav i pædagogiske fremstillinger

I en kommentar til min anmeldelse af *Samfundskundskab/2* finder Gregers Friisberg indledningsvis, at anmeldelsen rejser "nogle principielle spørgsmål om forholdet imellem samfundsvidenskabelig forskning og den folkelige og pædagogiske formidling af denne forskning". Jeg finder, at det er yderst væsentlige spørgsmål, som jeg normalt gerne deltager i en diskussion af. Det foreliggende grundlag er dog ikke det bedste, idet kommentaren først og fremmest fastholder og uddyber en række af de faglige misforståelser, jeg påpegede i min anmeldelse. Langt flere kunne være fremdraget, men jeg skal koncentrere mig om Friisbergs forsøg på imødegåelse.

Den første imødegåelse angår mine bemærkninger til kapitlet om krisepolitik. Kapitlet omtaler blandt andet nationaløkonomiske retninger som monetarisme og forskellige former for keynesianisme, samt en række nationaløkonomiske termer og begreber. Mit hovedsynspunkt er, at den forudsætningsløse læser her henvises til gold udenadslære af ofte utilstrækkelige – til tider forkerte – betragtninger. Hvordan skal eleven arbejde med de forskellige nationaløkonomiske teoriretnin-

Alligevel møder vi hyppige elevklager over, at teksten eller dele af den er alt for "svær".

På det substantielle plan går bestræbelserne i retning af at give eleverne en fornemmelse af, at den samfundsmæssige virkelighed, der omgiver dem, ikke er en atomiseret virkelighed af enkeltstående fænomener uden sammenhæng, men at der netop er sammenhæng. Ikke en én gang givet sammenhæng, men sammenhænge, der kan perciperes af de perciperende subjekter. En for stærk fokusering på metodediskussioner og krav om empirisk verifikation vil kunne føre til en erkendelsesskepticisme, som kan være ødelæggende for unges spontaneitet og nysgerrighed.

Institut for Statskundskab ved Aarhus Universitet er kendt som et sted, hvor de samfundsvidenskabelige metodediskussioner finder sted på et højt niveau. Jeg er selv glad for den indledende skoling i videnskabelig metode, jeg fik, da jeg læste 1. del statskundskab i Aarhus fra 1967 til 1969. Samtidig synes jeg dog også, at studiet i hvert fald dengang var overdrevent meget præget af importeret amerikansk politologi. Megen overflødig energi blev brugt på positivistiske, nominalistiske begrebsfastlæggelser. Studerende, som kom til stedet med interesse for samfundet og for påvirkning af samfundet, risikerede at få denne interesse spole-ret af det atomistiske videnskabsideal, som deler virkeligheden op i små enkeltstående fænomener, som kan erkendes positivt.

Det er i hvert fald en metode, som ikke uden videre lader sig overføre til den gymnasiale pædagogik.

Gregers Friisberg

Svar på en kommentar. Om faglige minimumskrav i pædagogiske fremstillinger

I en kommentar til min anmeldelse af *Samfundskundskab/2* finder Gregers Friisberg indledningsvis, at anmeldelsen rejser "nogle principielle spørgsmål om forholdet imellem samfundsvidenskabelig forskning og den folkelige og pædagogiske formidling af denne forskning". Jeg finder, at det er yderst væsentlige spørgsmål, som jeg normalt gerne deltager i en diskussion af. Det foreliggende grundlag er dog ikke det bedste, idet kommentaren først og fremmest fastholder og uddyber en række af de faglige misforståelser, jeg påpegede i min anmeldelse. Langt flere kunne være fremdraget, men jeg skal koncentrere mig om Friisbergs forsøg på imødegåelse.

Den første imødegåelse angår mine bemærkninger til kapitlet om krisepolitik. Kapitlet omtaler blandt andet nationaløkonomiske retninger som monetarisme og forskellige former for keynesianisme, samt en række nationaløkonomiske termer og begreber. Mit hovedsynspunkt er, at den forudsætningsløse læser her henvises til gold udenadslære af ofte utilstrækkelige – til tider forkerte – betragtninger. Hvordan skal eleven arbejde med de forskellige nationaløkonomiske teoriretnin-

ger på et sådant grundlag? Jeg fremhævede et ufuldstændigt og dårligt skrevet multiplikator ræsonnement og påpegede den i sammenhængen uheldige bemærkning, "... en milliardpengeudpumpning, som vil underminere pengenes værdi. Priserne vil stige." Friisberg erklærer sig nu fagligt enig med mig. Det er vi ikke. For man kan i hvert fald ikke tillægge Keynes det synspunkt, at en betydelig udvidelse af pengemængden – forstået som betalingsmiddel-mængden – kan være årsag til prisstigninger. Prisstigninger vil hos Keynes være en følge af stigende efterspørgsel og/eller faldende udbud. Prisstigninger vil i sidste ende og på visse betingelser kunne blive tilfældet, men først efter at forøgelsen i mængden af betalingsmidler har bevirket et rentefald, derefter en stigning i de rentefølsomme investeringer, en stigning i nationalindkomsten, øget privat forbrug, kort sagt hele den kendte multiplikatorvirkning. Der er vel få nationaløkonomiske sammenhænge, der er så let at fremstille pædagogisk som multiplikatorteorien – hvorfor så ikke gøre det og tilmed undgå faglige fejltagelser? Kvantitetsteorien opfatter derimod kvantitetsligningen som en årsags-virkningsrelation med mængden af betalingsmidler som uafhængig variabel. Der findes unægteligt meget mere raffinerede opfattelser hos de moderne kvantitetsteoretikere, monetaristerne, men selv Friedmann har ikke blot skrevet tykke bøger på det gamle synspunkt, han har også trukket store politiske veksler på det. Det var måske også en pædagogisk idé her at henvise til den forrige danske nationalbankdirektør, der gjorde det samme – med klare politiske og økonomisk politiske konsekvenser.

I sit forsvar for det famøse slutkapitel om de politiske partier anfører Friisberg, at det har været anvendt hundredvis af gange i undervisningsmæssig sammenhæng, som eksaminationsgrundlag og er godkendt af – eller i det mindste ikke har medført indsigelser fra – fagkonsulenterne. Det gør ganske enkelt forholdet yderst alvorligt.

Til indledningstabellen bemærkede jeg, at den var uvenlig over for læseren og præget af groft sjuskeri. Jeg har vanskeligt ved at tro på, at det var sætternissen. Langt snarere en manglende rettelse af fotokopien fra *Levevilkår i Danmark*, hvor tabellen netop begynder i 1953. Det afgørende er imidlertid, at denne tabel ikke omhandler valgresultaterne, men den relative stemmefordeling mellem de partier, der ved de pågældende valg blev repræsenteret i Folketinget, og således at procentgrundlaget kun er det antal vælgere, der stemte på disse partier. Det kan undre, at denne uinteressante – og for vel alle uvante – betragtningsmåde bringes i *Levevilkår i Danmark*. Den har kun betydning ved mandatberegningen. Disse tal kombineres nu for de senere år af Friisberg med de egentlige valgtal fra *Statistiske Efterretninger*. Det vil sige, at der sker en sammenligning af procentfordelinger, hvor procentgrundlaget er principielt helt forskelligt. Efter tabellens overskrift må man antage, at der er tale om valgresultater, hvilket endvidere medfører, at den statistiske notation bliver helt misvisende, jfr. seneste udgave af *Statistisk Årbog*. Fagligt er det fejl, man med ubehag kan leve med, men pædagogisk er det utilladeligt. Det er det tillige at lære eleverne at anvende sekundærkilder, når primærkilden er yderst let tilgængelig. For en ordens skyld skal det nævnes at den er: seneste nummer af *Statistiske Meddelelser* omhandlende folketingsvalg. Her findes blandt meget andet en tabel over alle valg siden indførelsen af forholdstalsvalgmåden.

Endelig undrer det mig, at Friisberg kalder det god pædagogik at udelade en række af de partier, der stiller op ved folketingsvalg. Den fremgangsmåde forhindrer jo netop, at eleverne får et korrekt billede af det brogede danske partisystem. En gengivelse af det officielle valgresultat kunne også tjene som udgangspunkt for blandt andet en diskussion af årsagerne til denne mangfoldighed, mulighederne for repræsentation og valglovgivningens i virkeligheden ganske komplicerede funktionsmåde.

At oplysninger skal kunne kontrolleres er et fagligt krav, og det er også yderst ønskeligt, at de bringes i en sådan form, at det faktisk er muligt for læseren at arbejde videre med oplysningerne. Det er tillige nødvendige pædagogiske krav, hvis den pædagogiske målsætning er faglighed og opøvelse af eleverne i selvstændigt arbejde. Derfor er det ligegyldigt, at kildehenvisningen til den efterfølgende figur findes i en anden af Friisbergs bøger. I denne forbindelse påtaler jeg en efter min smag for udbredt "lånevirkksomhed" i nogle af bøgerne fra Samfundsfagsnyt. Det har andre gjort før mig i anmeldelser i *Politica*. Det er således også helt ubegrundet, at Friisberg glæder sig over, at *Politica* nu er begyndt at anmelde lærebøger i samfundsfag.

Gregers Friisberg står angivet som forfatter til dette slutkapitel, og det kan derfor ikke tjene som undskyldning for den måde, hvorpå de politiske partiers politik er behandlet, at forfatterne i virkeligheden er en række elever. Et resultat er da dels blevet en krænkelse af loven om ophavsret, dels et lavt fagligt og pædagogisk niveau. At omtalen af VS er ca. dobbelt så stor som omtalen af SF, og 4 til 5 gange så stor som af Det radikale Venstre er ganske enkelt ude af proportioner med dansk politisk historie og virkelighed. Tilsvarende får CD dobbelt så stor omtale som Det konservative Folkeparti. Flere misforhold kan læses i den lille tabel, jeg anførte i min anmeldelse. At Friisberg kalder en enkel grupperet fordeling for manipulation taler vist for sig selv.

Jeg kan give Friisberg helt ret i, at det er god pædagogik at lade eleverne selv fremskaffe materiale fra de politiske partier. Dog kun hvis læreren derefter sammen med eleverne gennemgår materialet og påpeger, hvilke vanskeligheder der er ved at sammenligne mellem partierne, og hvilke forhold der kan være bestemmende for både materialets indhold, omfang og form. At det kort sagt kun er en flig af sandheden om de politiske partier. Derfor kan et sådant materiale ikke bringes i en lærebog i den form, det er gjort af Friisberg.

Jeg kan kun være enig i Friisbergs principielle krav om forståelighed og abstraktionsniveau. Ikke mindst kan jeg tilslutte mig, at eleverne skal sættes i stand til at opfatte og analysere den sociale virkelighed som et hele og ikke atomiseret. Men her hører enigheden op. Til en sammenhængende opfattelse af virkeligheden findes der kun et fagligt forsvarligt middel, nemlig det praktiske og nyttige redskab, der hedder teori. Ellers henviser man eleverne til den atomistiske opfattelse eller endnu værre: til de store trossystemer – verdslige eller religiøse.

At teori kan fremstilles enkelt og forståeligt er kapitlet om kriminalitet et godt eksempel på. Mine indvendinger gik på en utilstrækkelig teoretisk gennemtænkning og et deraf følgende skævt teoriudvalg og en manglende sammenhæng. Det var, som dette svar, en klar konsekvens af mit hovedsynspunkt, der er, at alle former for formidling, pædagogik og popularisering kræver et kompromisløst

forhold til det faglige niveau. Der er faglige synspunkter, der ikke kan populariseres under et vist niveau. Så lad dog være og sig det, i ærligheden navn. Men manglende faglig forståelse kan aldrig undskyldes med pædagogiske bestræbelser, som Friisberg synes at mene.

Ole Tonsgaard